

”

Den våde AMD var en alderskonstatering, og det gør selvfølgelig indtryk

”Jeg er et heldigt menneske”

For 10 år siden fik **Ghita Nørby** konstateret våd AMD. Nu fortæller dansk skuespils førstedame for første gang om sin øjensygdom og sit behandlingsforløb, der stadig kræver en dyb indånding, men som aldrig har fået lov til at påvirke hendes liv og karriere.

AF **Ditte M. Hansen**, Øjenforeningen FOTO **Ulrik Jantzen**

I **DET SORTE** bjælkehus i Holte vidner billederne på væggene om en glørværdig karriere uden sidestykke. Talrige Bodil-statuetter står sammen med andre prestigefulde priser tæt i bogreolerne, der udgør et sofistikeret bibliotek i god, kulturel dannelse. Her emmer af levet liv og uendeligt mange historier fra det. Ghita Nørby har hilst os hjerteligt velkommen i indkørslen, og nu sidder vi på terrassen i hendes berømte rosenhave med udsigt til sø og skov. Jeg fortæller kort, hvad jeg gerne vil ind på.

”Hvad med, at vi begynder et andet sted?” siger Ghita Nørby, der, udover at være skuespiller af allerhøjeste kaliber, også er en eminent historiefortæller med blandt andet oplæsninger af H.C. Andersens eventyr på scenen og som lydbog.

”Først bliver vi jo født. Vi slår øjnene op, og så kan de fleste af os se. Og det bliver man jo

glad for. Men det viser sig, at jeg hele livet kun har set med mit venstre øje. Mit højre øje har altid været dovent – det gider ikke at se. Jeg er nok født med det. Ingen har lagt mærke til det og aktiveret det, hvilket man normalt skal,” fortæller hun om sit dovne øje, som man i dag ville hjælpe ved at sætte et plaster eller klap for det raske øje i barndommen. Der er ellers intet dovent over den 86-årige skuespiller. Karrieren tæller over 100 spillefilm. Dertil kommer roller på teater og tv, oplæsninger og bogudgivelser. Hendes lyserøde kondisko bliver også brugt flittigt i den let kuperede have. Hun fortsætter:

”Så bliver man jo ældre, hvis man er så heldig, og så skal man have læsebriller. Jeg fik dem, da jeg begyndte at blive træt i øjnene, når jeg læste avis. Først købte jeg nogle til en tier, men tænkte hurtigt, at jeg nok skulle en tur forbi øjnlægen. Det var altså ikke noget med, at jeg

først gik ind i en lygtepæl, fordi jeg ikke kunne se. Det var ren fornuft.”

”

Man skal bruge sin forstand og få tjekket sit syn, hvis man synes, at der er noget i vejen

Sløret plet i synsfeltet

Den fornuftige beslutning om at tage til øjenlægen viste sig at være afgørende for Ghita Nørbys syn.

"Her fik jeg at vide, at jeg har våd A ... og nu må du hjælpe mig," siger Ghita Nørby. Vi staver de sidste to bogstaver sammen: "MD". Beskeden fra øjenlægen var våd AMD (Aldersrelateret Makula Degeneration – populært kaldet alderspletter på nethinden) på det venstre øje.

"Det gør, at når jeg fokuserer, så 'tuscher' det inde i midten af øjet. Det er ikke helt skarpt," forklarer hun om konsekvenserne af sin AMD, der er den hyppigste årsag til svært synstab i den vestlige verden. Våd AMD er den aggressive form for AMD, da der bliver dannet nye blodkar under nethinden, som trækker blødninger og væske ind i nethinden. På få uger til måneder kan våd AMD ødelægge læsesynet, og ubehandlet fører den typisk på et halvt år til halvering af synsstyrken. I

”

Det er meget privilegeret at have det sådan, som jeg har det i min alder

Ghita Nørbys tilfælde blev der handlet hurtigt. Øjenlægen sendte hende direkte til behandling på hospitalet.

"Det er i hvert fald 10 år siden, at jeg kom ind i den her trummerum med hospitalsbesøg hver sjette til ottende uge," husker hun tilbage.

Googler aldrig sygdomme

Ghita Nørby virker overraskende ubekymret omkring sin øjensygdom. Hun havde ikke hørt om våd AMD, før hun selv fik det, og selv derefter gik hun ikke hjem og læste om sygdommen – i modsætning til 75 pct. af danskerne, der ifølge Danmarks Statistik indtaster

sundhedsspørgsmål i Googles søgefelt.

"Jeg googler aldrig sygdomme. Jeg går lige ind i dem uden at læse om dem. Jeg går til makronerne og får at vide, hvad jeg skal gøre, og hvad jeg ikke skal. Da jeg kom på hospitalet, spurgte jeg lægerne: "Bliver jeg blind?" De svarede: "Nej, det gør du ikke. Vi skal nok finde

Den seks-årige saluki-mynde, Aki, holder sig lige så aktiv som sin 86-årige ejer. Da Øjenforeningen var på besøg hos dem begge i huset i Holte, var Aki træt efter et stort væddeløb dagen forinden.

ud af det, Ghita." Så det stoler jeg på," siger hun og fortsætter:

"Det, jeg bliver behandlet med, gør, at mit syn bliver holdt ved lige. Jeg går løbende til behandling og kontrol og er snart vant til at se mit øje på skærmen. Det er sjovt at blive lidt klogere på det, og de er så søde derude. Jeg skal bare have overstået de dér frygtelige sekunder."

Hun hentyder til medicinindsprøjtningen i øjet med anti-VEGF, som våd AMD behandles med. Medicinen tætnet de nye blodårer under nethinden og standser deres fremvækst ind i nethinden. Det kræver et stik med en nål direkte i øjeæblet – et stik, som Ghita Nørby efter 10 års behandlinger stadig har svært ved.

Lykkelig for behandling eksisterer

"Tanken er den værste. For jeg har søde læger og sygeplejersker omkring mig, og jeg bliver lokalbedøvet. Men det er selve tanken om at blive stukket i øjet, der er ubærlig – i hvert fald for min fantasi. Men nu har jeg lært det. Så prøver jeg at trække vejret dybt. Det tager under et sekund, og så er det forbi," fortæller hun om injektionen, der indeholder 0,05 milliliter vand med opløst anti-VEGF, hvilket svarer til mængden i en regndråbe.

"Jeg er lykkelig for, at det eksisterer," siger hun om behandlingen.

"Jeg er et heldigt menneske, at jeg ikke er kommet for sent. Jeg ville være fortvivlet, hvis jeg ikke kunne se, så jeg er dybt taknemmelig. Jeg ser alting skarpt."

Ghita Nørby er ikke kun heldig, fordi hun kom hurtigt i behandling og har beholdt sit syn. Var hun blevet ramt år tidligere, havde det slet ikke været muligt at behandle hende. Behandlingen med medicinindsprøjtninger kom nemlig først i 2007. Hun fortæller videre om behandlingen, at hun nogle gange oplever at se en sort prik nedadtil i synsfeltet efter, at hun er blevet stukket. Det skyldes, at der kommer lidt luft ind i øjet sammen med medicinen, men det forsvinder igen. Hun kan også være lidt omtåget. Men et døgn efter er det hele fint igen.

"Hvis man har en ven, så skal man være to om det," lyder hendes råd til andre i behandling. "Det er en stor trøst, når man gør sig de her ubehagelige tanker om stikket. Så kan man også blive kørt hjem bagefter, hvis ikke man går ud og spiser en god frokost. Det gør vi tit."

Ghita om ...

Karrieren som skuespiller

"Det er et vanskeligt fag. Det er sindssygt hårdt. Det er jord- og betonarbejde. Det er benzin på min motor. Det er jo mit liv. Jeg er jo i det altid og kan ikke lægge det fra mig. Jeg kan ikke pludselig sige: "Nu vil jeg ikke trække vejret mere." Så derfor bliver jeg ved, så længe jeg kan."

Bilkørsel

"Jeg er meget opmærksom på, at jeg kan køre bil, og jeg tænker mig om. Førhen skulle man til øjenlæge ofte for at få fornyet kørekortet. Men pludselig blev det afskaffet. Det, synes jeg, er en fejl. Nu har jeg kørekort til 2030. Det er uforskammet over for mine pårørende, da det overlades til dem at sige: "Nu skal du ikke køre bil længere." Man skal bruge sin forstand og få tjekket sit syn, hvis man synes, at der er noget i vejen."

Aldersdiskrimination

"Jeg oplever den hver dag, indtil de opdager, at jeg er hende fra 'Matador', så elsker de mig. I dag er der ingen respekt for alder eller viden. Der er ingen nysgerrighed. Da jeg var ung, var det bedste, jeg vidste, at sidde og snakke med nogle gamle mennesker, der kunne fortælle mig en masse fantastisk. I dag kan de unge selv."

Nej til kedelige stokke

Efter 10 år med våd AMD kører Ghita Nørby stadig bil. Hun deltager i hundevæddeløb med sin saluki-mynde, Aki, og holder sin have såvel som skuespillet ved lige. Da vi besøger hende, er hun i gang med optagelserne til Lars von Triers tredje sæson af kultserien 'Riget'. Set udefra virker hendes liv upåvirket af alderdom og øjensygdom.

"Det eneste, jeg vil påpege, er balancen. Jo ældre man bliver, jo dårligere bliver ens balance. Når man så oveni har et dovent øje og et med våd AMD, så fremmer det den ikke. Jeg går derfor søgende med fødderne. For nogle måneder siden faldt jeg i min spisestue og måtte på hospitalet. Det følger med, når man bliver ældre. Der er ikke

noget at gøre, og der er ingen grund til at pive," fortæller hun og rejser sig fra havestolen.

"Jeg har faktisk en vanvittigt sjov stok." Hun går ind i huset og kommer tilbage med en farverig en af slagsen.

"Stokke er så kedelige, det kan vi ikke have. Vi skal jo være i godt humør!" griner hun og svinger med den.

"Men jeg er dårlig til at gå med den. Jeg tror, det er forfængelighed. Jeg er jo idiot, fordi jeg ikke gør det. Men jeg glemmer at tage den med, fordi jeg tror, at jeg godt kan gå uden."

Stokken er hendes eneste hjælpemiddel udover tre slags sprudlende røde briller: En almindelig brille, en læsebrille og en bifokal brille, der har to styrker i glasset. Ghita Nørby

bruger de bifokale briller, når hun læser eventyr ledsaget af musik fra den verdensberømte blokfløjte-virtuos Michala Petri og strengmesteren Lars Hannibal på guitar og lut. På den måde kan hun let veksle mellem at se oplæsningsteksten skarpt og kigge ud på publikum.

"Du bliver en anelse strammere i betrækket, når jeg har de almindelige briller på, men jeg behøver dem ikke. Jo, når jeg kører bil, det siger min optiker." Hun lægger brillerne på den storblomstrede dug.

"Det er meget privilegeret at have det sådan, som jeg har det i min alder."

En alderskonstatering

Mange patienter med våd AMD frygter, at

medicinen en dag stopper med at virke, så de mister synet.

Men Ghita Nørby har aldrig gjort sig tanker om, hvordan det ville være, hvis hun en dag blev blind.

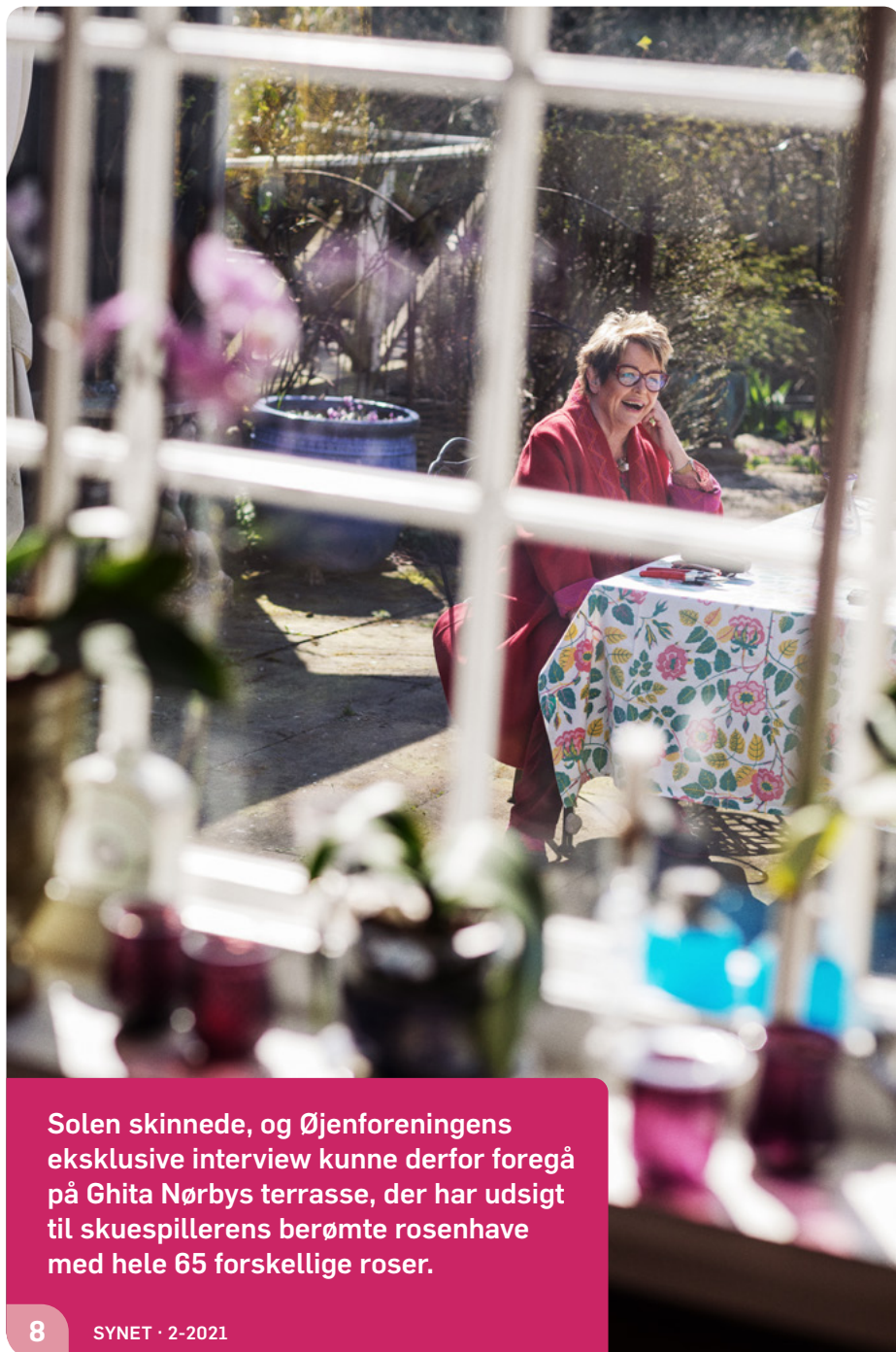
"Den dag håber jeg ikke kommer. Hvad skal jeg så stille op? Det må jeg finde ud af til den tid," griner hun og bekræfter, at hendes tilgang til livet er yderst pragmatisk, og at det nok er derfor, at hun holder sig så godt.

"Det handler om, hvordan livet har formet dig," siger hun og peger over på en grøn gren i et af de mange bede op ad huset.

"Hvis nu den dér gik hen og visnede, så kunne du begræde det, eller du kunne tænke: Den er gået ud, så jeg køber en ny."

Alderen har dog gjort indtryk på den optimistiske og lattermilde skuespiller.

"Den våde AMD var en alderskonstatering, og det gør selvfølgelig indtryk. Jeg har svært ved at forholde mig til, at jeg er blevet gammel, for jeg synes, at min forstand fungerer bedre end nogensinde. Men den kropslige svækkelse er ikke til at komme udenom."

Solen skinnede, og Øjenforeningens eksklusive interview kunne derfor foregå på Ghita Nørbys terrasse, der har udsigt til skuespillerens berømte rosenhave med hele 65 forskellige roser.

Blå bog

- ★ Uddannet ved Det Kongelige Teaters Elevskole i 1956. Debuterede i 1955 i teaterstykket 'Eventyr paa Fodrejsen'.
- ★ Har medvirket i over 100 film og en lang række teaterforestillinger.
- ★ Kunne i 2019 ses i filmene 'Før frosten' og 'Harpiks' samt Netflix-serien 'Hjem til jul'.
- ★ Spiller med i filmen 'Toscana' af Mehdi Avaz, der har forventet premiere i december 2021.
- ★ I 2021 optager hun tredje sæson af tv-serien 'Riget' af Lars von Trier, der forventes at få premiere i 2022.
- ★ Har modtaget talrige priser, heriblandt fem Bodil-priser og fem Robert-priser for sine roller på tv, film og teater.
- ★ Har udgivet flere bøger, blandt andre 'Ghitas roser – smil til dit skvalderkål' og 'Det er aldrig for sent'.
- ★ Har været gift fire gange, men lever i dag alene.
- ★ Har sønnen Giacomo med Dario Campeotto og to børnebørn.

Kan ikke fordrage at bede om hjælp

Læsebrillerne kommer på, da der tikker en sms ind.

"Det er fra Jim Lyngvild. Han kommer til middag. Det bliver hyggeligt!" siger Ghita Nørby om besøget fra den danske designer og forfatter, som hun også har lavet tv med. Hun fortæller, at hendes hus ofte er fyldt med venner og familie.

"De betyder livet for mig," siger hun og tilføjer, at det giver tryghed at vide, at man har gode mennesker omkring sig. Alligevel vil hun have svært ved at bede dem om hjælp, hvis hun en dag skulle få brug for det.

"Jeg kan ikke fordrage at bede om hjælp. Jeg har meget svært ved det. For hvis du hele dit liv har været et meget selvstændigt menneske og styret alt selv, så er det svært at forestille sig hjælpeløsheden; at jeg ikke selv kan med min forstand og mine kræfter. Hvis jeg for eksempel ikke selv kunne gå ned i haven og

samle hundelorte op ... Men den dag kommer selvfølgelig, hvis jeg bliver ved med at leve." Vi rejser os og går ned i haven for at sætte nye foderhuse op til de mange fugle, som fylder rosenhaven med sang og vingesus. Det slår mig, at den ellers så omtalte skuespiller har haft våd AMD i 10 år, uden at offentligheden har kendt til det. Da jeg spørger hende, hvorfor hun først fortæller om det nu, svarer hun med sin folkekære latter:

"Jamen, der er ingen, der har spurgt mig! Og så er det fordi, at jeg ikke tænker på det. Det er ikke noget, der optager mig. Jeg glemmer det simpelthen." ■

Du kan læse mere om AMD i Øjenforeningens brochure 'AMD' (se s. 30).

